

КЪЕ РД-дин КОНСТИТУЦИЯДИН ЮГЪ Я!

Яшайишдин объектар ахъайда

Алай йисуз Дагъустанда, са бязи четинвилеризни килиг тавуна, яшайишдин 126 объект кардик кутадавал я. Идан гъакъиндай и мукъвара кьиле фейи виче РФ-дин Совфеддин спикер Валентина Матвиенкоди иштираккай совещанидал РД-дин Къил Сергей Меликова малумарна. «Дагъустанда са йисуз яшайишдин икъван объекттар сифте яз кардик кутаза. И рекъай Россиядин умуми рекъемрив ага-къар хъувун патал чна и жуьредин еришар са шумуд йисуз хвена кIанда», – лагъана Сергей Меликова. Кардик акагдайбурун арада 38 школа, чпе 6 300 чка авай аялрин 40 бахча, сагъламвал хуьнин 4, культурадин 2 ва спортдин 40 объект ава.

РД-дин АХЦЕГЪ РАЙОНДИН ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

ЩИИИ ДУЬНЬЯ

Ахтынская районная общественно-политическая газета

“НОВЫЙ МИР”

1928-йисалай акъатзава. №30 (8842), саласа. 26-июль, 2022-йис.

Къимет 10 манат

12+

МУБАРАКРАЙ!

Гъурметлу юлдашар! Райондин руководствонин, райсобраниедин депутатрин патай кезе РД-дин Конституциядин югъ рикIин сидкыдай мубаракрай! Дагъустан Республикадин Дибдин законди демократиядал бинеламиш хъанвай, уьлкведин чеб вирида кваз къазвай принципар мягкемарзава ва мадни вилик тухузва. Ам чун экономикадин рекъай вилик финин ва яшайишдин рекъай дурумлувилин мягкем бине я.

Чи республикадин агъалийрин рикIера и югъ садвилин ва рейсавилин лишан яз гъатнава. Гъар са касдин ватанпересвал гъечIи крарилай эгечIзава. Абурун жергедик жуван республикадин, уьлкведин Конституцийриз гъурметун, абурун бинеда авай демократиядин принципар хуьн, жуван багърийрин, хуьруьнвийрин, райондин гъакъиндай къайгъу чIугун акатзава.

Гъурметлу Ахцегъ райондин агъалияр! Кезе аквазва хъи, иллаки эхиримжи вахтунда чун чкайрал халкъдин яшайишдин шартIар хъсанариз, райцентрдал абур гъиз алахъзава: куьчейра кър цазва, йифен эквер твазва, цIийи школяр, аялрин бахчаар эцигзава, авайбур ремонтзава, бандар ягъуналди вацIун кьеревай чил къакъудзава, зурба спорткомплекс эцигзава, цIийи ЦРБ кардик кутаза кIанзава, Ахцегърин къеле туьхкIуьрунин, жемат хъвадай михи целди таъминарунин месэлар къарагъарнава.

Куьнеи гъар сада вичин чкадал къуллугъдин, гъакI ватанпересвилин буржияр намуслудака тамамариз хъайитIа (и кардиз чна кезе эверзава) чи кIвалахар мадни вилик фида. Къуй куь кылел гъамиша ачух цав ва квехъни виридахъ уьмуьрдин хушбахтвал, чандин мягкем сагъвал ва чи уьлкведин, республикадин, райондин хушбахт гележег патал гъар са карда агалкъунар хъурай! Инсандин ихтияррин замин тир и сувар къуй кезе пакадин йикъахъ инанмишвал ва вилик эцигнавай мурад къазанмишунин карда къуват гурай!

«Ахцегъ район» МР-дин къил О.М.АБДУЛКЕРИМОВ

Райондин Собранидин председатель А-К.Н.ПАЛЧАЕВ

ЦIийи къайда кардик акатда

Алай йисан 1-сентябрдилай уьлкведин вири школайра хъиз, Дагъустандин школайрани чи уьлкведин Государствонин Пайдах хкажунин ва Гимн тамамарунин къайда кардик кутада. Школайра и крар киле тухуниз талуь къарардал РФ-дин просвещенидин Министерствонин регъбер Сергей Кравцова къул чIугуна. Алуькзавай кIелдай цIийи йисалай эгечIна чи школайра гъар гъафте уьлкведин Пайдах хкажунилай ва Гимн тамамарунилай башламишда.

РД-дин Минобрнаукада къейд авурвал, идан мурад агалкъзавай несилрихъ ватанпересвилин гъисс арадал гъун я. Идахъ галаз

алакъалу яз, образованидин вири идараяр «Образование» милли проектдин «РФ-да агъалийриз ватанпересвилин тербия гун» федеральный проектдин сергъатра аваз государствонин къилин лишанралди таъминарда.

ГЪАЖИБЕГ ГЪАЖИБЕГОВАН – 120 ЙИС

Уьмуьрдинни яратмишунрин рехъ

Гъилевай йисуз лезгийрин зурба алим, журналист ва общественный деятель Гъажибег Агъмедханович Гъажибегов дидедиз хъайидалай нинихъ 120 йис тамам хъанва. Гъавилай куь дикъетдиз рагъметлудан уьмуьрдинни яратмишунрин куьруь ва бегерлу рекъикай агъадихъ галай материал теклифзава.

Гъажибег Агъмедханович Гъажибегов 1902-йисан 11-мартдиз Ахцегърин хуьре дидедиз хъана. Ада чкадин кве классдин училищеда кIелзавай, амма буба кечмиш хъайидалай къулухъ хизан ва вич хуьн патал ам батраквиле кIвалахуниз мажбур хъана. 1920-йисуз жегъил Гъажибегов кIелунар давамарун патал Темирхан-Шурадиз физва. Ина инкIилабдин женгина активвилелди иштиракзавай ам компартиядин жергейриз гъахъзава. Гъа и йисуз адалай Москвадиз физ алакъзава. Ина адакай СССР-дин лежбервили Халкъдин комиссариатдин хуьруьн майишатдин промышленностдин Къилин управленидин курсант жезва. Ахпа Гъ.Гъажибегова РагъэкъечIдай патан зегъметчийрин университетда кIелзава.

1923-1926-йисара Гъажибеговакй уьлкведин сифте партийный школа тир Свердлован тIварунихъ галай Университетдин студент хъана. Ина Сталин, Ярославский, Луначарский, Орджоникидзе ва масадбур хътин партийный ва государствонин деятелри лекцияр кIелзавай. Уьлкведин кесерлу вузда пуд йисан кIелунри Гъажибеговаз вичин чирвилер артухардай ва къакъан дережадин пешекар жедай мумкинвал гана. Илимдин месэлайриз итиж авур ам лезги литературадин, милли чIал ва кхьинар вилик тухунин месэлайрал машгъл жез эгечIна. Вичин илимдин жагъурунар ада кар алакъуниви Къиблепатан Дагъустандиз вахт-вахтунда финихъ, халкъдин сивин яратмишунрин ва лезги литературадин классикрин эсерар кIватIунихъ, чкайрал чIалан ва кхьинрин месэлар гъялунихъ галаз алакълу ийизвай.

Гъа и девирда Гъ.Гъажибегов илимдин кIвалахрални машгъл жезва. Вири лезги фольклордин ва литературадин эсерар кIватIунилай башламишда. Дагъустандиз хтайдалай къулухъ ам

мад сеферда гъеле Ахцегъа башламишай кIвалахдив – латиницадал алай лезги алфавит туькIуьрунив эгечIна. 1928-йисуз Гъажибег Гъажибегова латиницадин графикадин бинедал лезгийрин ва табасаранрин сифте алфавитар яратмишна. Идалайни гъейри, ада школяр патал дидед чIалай ва литературадай сифте ктабар гъазурзава. Гъажибегова халкъдин яратмишунин эсерар активвилелди кIватIун, гъакIни лезги шаиррин ва зарийрин яратмишунар чирун давамарзава. 1927-йисуз алимди «Лезги шаиррин эсерар» кIватIал гъазурна ва ам чапдай акъудна.

КIватIалдин сифте гафуна кхъенва: «Чехи Октябрдин 10 йис тамам хъанвай вахтунда 200 агъзур касдикай ибарат лезги халкъ хайи чIалал кхьинар авачиз амукъзава. Чи са бязи ватанэгълийри аксивал авуниз килиг тавуна хсуси алфавит яратмишунин кар вилик фида. Чапдай акъуднавай «Лезги шаиррин шиирар» тIвар алай кIватIал и рекъай сифте тежриба я». Лезгийрин тарихда сифте яз Етим Эминан («Билбил», «ТIварун хел», «Тум галачир жунгав»), СтIал Сулейманан («Билбил», «Къазияр», «Фекъияр», «Азадвал», «Ленинан кыникиз») эсерар чап авунин къайдада акъудна. «Савадсуз инсанар, – рикIел

хкизвай зари Зияудин Эфендиева, – ктаб ачухна Етим Эминан шиирар кIелзавайла Гъажибегохъ инанмиш тушир». «Лезги чIалал кIелиз жедани?» – тажуб жезвай абур.

Гъажибег Гъажибегова 1927-йисан августдиз Къасумхуьре киле тухвай лезги шаиррин сифте конференциядик кыл кутуна. «Яру Дагъустан» газетди къейд авурвал, адахъ чIехи метлеб авай. ГъикI лагъайтIа, им халкъдин массайрин яратмишунар винел акъулдуин ва кIватIунин, гъакIни Къиблепатан Дагъустандин литературадин къуватар сад авунин карда сифте кам къачун хъана. Къейдин, и конференциядал Гъажибегов тешкилатчи яз экъечIна ва адакай асул докладчини хъана. Марифатлувилин (просвещение), тешкиллувилин ва общественный кIвалахрилай гъейри, Гъажибег Гъажибегова активвилелди литературадин кIвалахни киле тухузвай. Махачкъсалада ада «Адетдин къармахра» (1928) ва «Колхоз» (1931) тIварар алай пьесаяр кхъена ва чапдай акъудна. Гъажибегова литературадин кIвалах вилик финал дикъетдивди гуьзчивалзавай, жегъил бажарагърин тереф хуьзвай. Идан гъакъиндай «Сифте камар» кыл алаз гъазурнавай ва чапдай акъуднавай кIватIалди шагъидвалзава. Адак хейлин жегъил шаиррин шиирар акатна.

1930-йисара вичин сивин ва чапдай акъуднавай экъечIунрадкладра Гъажибегова халкъдин алатай вахтарин художественный ирс къайгъударвилелди кIватIуниз, хуьниз, машгъл авуниз, Дагъустандин халкъарин литературадин тарихдикай кхьиниз эверзавай. И карда ада сифте Етим Эминан, ахпа СтIал Сулейманан «Хъянавай эсерар» чапдай акъудналди вижевай чешне къалурна. Лезгийрин чIехи шаир СтIал Сулейманан ва Гъажибегован алакъларикай рикIел хкун тавуна жедач. Абуру алимдин уьмуьрда къетIен чин къунвай. Гъа Гъажибегова художественный чIалан и устIар Дагъустандиз ва вири уьлкведиз ачухарна.

(КъатI ама)

ГЪАМИД ШИХАГЪМЕДОВАН – 75 ЙИС

Машгър экономист ва госуларстводин деятель

Шихагмедов Гамид Гулагмедович – Дагъустан Республикадин машгър экономист ва госуларстводин деятель. Ам 1947-йисан 24-июлдиз ДАССР-дин Ахцегъ райондин Хкемрин хуьре гзаф аялар авай хизанда дидедиз хъана. 1966-йисуз Белиждин юкван школа куьтягъадалай ва 1968-йисуз Советрин Армиядин жергеяра кьуллугъ авурдалай кьулхъ ам ДГУ-дин экономикадин факультетдик экечина. Пуд лагъай курсуна авайла Г.Шихагмедова Москвадин Плеханован тварунихъ галай халкъдин майишатдин институтда келунар давамарна. 1974-йисуз Гамид Шихагмедова Дагъустан АССР-дин Госпландин территоририйрин планированиедин ва производстводин кьуватар бинеламиш авунин отделда экономистдин кьуллугъдал вичин пешекарвилини квалла башламишна.

1984-йисуз Г.Шихагмедов ДАССР-дин Госпландин председателдин заместителдин кьуллугъдал тайинарна. Гуьгъуьнай адакай председателдин 1-заместитель хъана. 1994-йисуз Гамид Шихагмедов экономикадин министрдин 1-заместитель виле тайинарна. 1997-йисуз ам РД-дин Госсоветдин ва Гьукуматдин Администрациядин Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин Секретариатдин руководителвиле рекъе хъуна. 1998-йисан январдиз адал нубатдин сеферда экономикадин министрдин 1-заместитель виле жавабдар кьуллугъ ихтибарна.

Ибур Гамид Шихагмедован яратмишунрин еке активвилини, экономикадин реформайрин рекъер ва кьайдаяр жагъурунин йисар тир. Ам гьеле советрин девирда экономикадин цийи жуьре яратмишунин чешмейрив акъвазнавай. Ада кьил кутуналди, Дербент районда «Дербент» агроконцерн тешкилна. Ина авай ресурсар мадни менфятлудаказ ишлемишун ва майишат тухунин коллективный жуьрейрин негизжалува хкажун патал кардик квай вири колхозар ва совхозар саднавай. Республика яшайишдинни экономикадин жигъетдай вилик тухунин яргъал вахтунин ва чпихъ гележег авай программаяр гьалунин карда адан лайихлувилер члехибур я. ИкI, 1975-1977-йисара адан регъбервилек кваз республикада сифте яз «ДАССР Цуд йисан вахтуналди вилик тухунин ва производстводин кьуватар бинеламиш авунин схема» гьализ ва кардик кутаз эгечина.

1976-1980-йисара Гамид Шихагмедова исполнительный властдин органрин кьуллугъчийрин компютеррин савадлувал арадал гьуниз, республикадин министерствойра, ведомствойра информацийдин технологияр яратмишуниз ва хсуси компютерар кардик кутуниз кьетген фикир гузвай. Ам Россияда

сифте яз пландин гьахъ-гьисабрин автоматламишнавай кьурулуш (АСПР) яратмишайбурукай сад хъана.

1975-1984-йисара Гамид Шихагмедов республикадин руководстводин тапшуругъдалди халкъдин майишатда арадал кхвезвай энергиядин чешмеяр ишлемишунин месэляяр гьалунал желбна. Гьа и йисара ам СССР-дин АН-дин (ИВТАН) кьакъан температурайрин Институтдин ва кудайданни энергетикадин комплексный месэляйрин (ВНИИКТЭП) Вирисоюздин илимдинни ахтармишунрин институтдин алимрихъ галаз санал ракъинин энергия ишлемишунин месэляйрал машгъл жезвай. Ам «Рагъ» твар алай полигон яратмишай, ракъинин энергия ишлемишуналди Каспий гьуьлуьн кьерехдал, Гуниб хуьре тежрибадин Квалер эцигай тешкилчийрикай сад тир. Гьайиф хьй, СССР чукIуникди вири и кваллахар акъваз хъана.

1985-йисуз Гамид Шихагмедов Измир шегъерда (Туьркия) тухвай Халкъарин арадин ярмаркадин СССР-дин павильондин Дагъустандин экспозициядин руководител тир. Гьа икI, республикади ихътин кесерлу серенжемар сифте яз иштиракна. Ада Дагъустан Республикада Докъузпара, Кьумторкъала районар, гьакIни Бежтинский участок кIвачел акъкулдунин рекъай картографиядин материалар, экономикадал бинелу ахтармишунар гьазурунин карда активвилелди иштиракна. Гамид Шихагмедова 90-йисара Дагъустандин экономика базардин алакьайрал алудуник, дегиш жезвай экономикадин бинеяр цийи яратмишуник еке пай кутуна.

Гьеле вердиш тушир базардин экономикадин алакьайрин пис негизаяр хъуьгуьларунин мураддалди, ада региондин яшайишдин экономикадин четин месэляяр гьалунин кардиз кьетген фикир гана. ИкI, адан методикадалди республика экономикадин ва яшайишдин рекъай вилик тухунин мураддин программаяр кардик кутуна («Дагълар», «Кьибле пад», «Кефер пад» программаяр). Абуру Россиядин Федерациядин Гьукуматдини тешкилярнавай. Кьейднавай программаяр менфятлудаказ кьилиз акъудунин мураддалди, ада кьил кутуналди ва вичин регъбервилек кваз талукъ тир дирекцияр (заказчикар) тешкилна. Абуру чпелай кIвалах алакьайдай кьалурна. Кьейднавай жуьредин программаяр уьлкведа мад авачир.

1995-1999-йисара республика Чечнядин вакъайрихъ галаз алакьалу яз экономикадин ва транспортдин блокадада авайла, ада и сергъятламишнавай шартIара экономика кардик хъунин таъсирлу механизмаяр теклифна ва кьилизни акъудна. Нетижада республикадай вичиз гьакьикъатдани кьурху гузвай экономикадин шартI алатна. 1998-2002-йисара Гамид Шихагмедова Дагъустан Республикадин экономикадин министрдин кьуллугъ кьунвай. И йисара адан регъбервилек кваз Россиядин Федерациядин Гьукуматди тешкилярнавай («1999-2002-йисар патал Дагъустан Республика яшайишдинни экономикадин рекъай вилик фин» твар алай федеральный программа кьилиз акъудна. Ада валовый региональный суьрсетдин кьадарар акъадайвал артухардай мумкинвал гана. Ам гьакI Россиядин Кьибле пад яшайишдинни экономикадин рекъай вилик тухунин мураддин федеральный программа (ФСП «Россиядин Кьибле пад») гьалуник кьил кутурбурукай сад хъана.

Кьейднавай программадик кутун патал Дагъустандиз талукъ пай ада вичи гьазурна. 2001-йисуз сифте яз Дагъустан Республика 20 йисан вахтуналди яшайишдинни экономикадин рекъай вилик финин яргъал вахтунин стратегия гьална.

Гамид Гулагмедовича экономикадин министрвиле кIвалахзавай йисара и ведомстводин аппарат кьакъан пешекарар авай экономикадин штабдиз элкьвена. Гьакьикъатда лагъайтIа, министерстводикай республикадин кадрйрин банк хъана. 1999-йисуз, Дагъустандиз банд-тешкилатар сукулмиш хъайила, женгинин гьерекатар кьиле физвай Ботлих райондиз сифтебурукай яз кьуд касдикай ибарат тир Дагъустан Республикадин Гьукуматдин членар рекъе туна. Абурукай сад Гамид Шихагмедов тир. Ина аваз хъайи са шумуд юкьуз ада экономикадин гьалар гуьгъуьна хутун, дяведин гьерекатар кьизгъинар тавун патал серенжемар кьабулна. Кьейднавай комиссия и районда авай чIавуз иниз Россиядин Федерациядин Президентдин везифаяр тамамарзавай В.В.Путин атанай. 2002-йисуз Гамид Шихагмедов Россиядин Федерациядин Президентдин кьвалав гвай (Москва шегъер) Дагъустан Республикадин гьамишалугъ векилдин заместителвиле тайинарна. 2003-йисуз адакай Дагъустан Республикадин финансин министрдин заместитель хъана.

2006-2008-йисара Гамид Шихагмедов Дагъустан Республикадин Президентдин ва Гьукуматдин Администрациядин Руководитель тир. КIвалахдин куьруь вахтунда ада неинки аппаратдин, гьакI кьуллугъчийрин кIвалахдин жуьреяр ва кьайдаяр дибдай дегишарна. Агъалийрин арзайриз килигунин кIвалахда, гьукумдин исполнительный органрин кьурулуш дегишарунин, Президентдин ва Гьукуматдин кьарарар энгелвал авачиз кьабулунин рекъайни еке кIвалах кьиле тухвана.

2009-йисан мартдилай Гамид Шихагмедова юкван пешекарвиле образованидин «Махачкаладин промышленно-экономический колледж» ФГБОУ-диз руководство гана. И хилени ам вичин кIвалахдин кьайдайриз вафалу яз амукьна. Адан регъбервилек квай колледждин коллективдин алахъунар «тележегдин колледж» яратмишунихъ рекъе тунвай. Директорвиле кIвалахуналди, ада вич жегилирин бажарагълу тербиячи яз кьалурна. Ада юкван пешекарвилини образованидин ери хкажунин са шумуд жуьре теклифна. Идахъ галаз санал, колледжар (техникумар) финансламишунин амукьайрин принципдизни килиг тавуна, техникумдин материалринни алатрин база мягъкьмарунин ва хатасузвал гужлу авунин рекъай серенжемар кьабулна.

Гамид Гулагмедовичахъ республикадин илимдин алемдани еке гьуьрмет ва кесерлувал ава. 1975-1979-йисара ада Дагъосуниверситетдин экономикадин факультетда тарсар гузвай. Ина ада вич халис педагог яз кьалурна. Яргъал йисара ам ДГУ-дин Госуларстводин аттестациядин комиссиядин председател тир. Ам Дагъустан вилик тухунин асул месэляйрай са жерге макъалайрин автор я. Гамид Шихагмедован кьелемдикай пуд ктаб хкатнава. Абурун арада «Дагъустан: ресурсар, экономика, приоритетар» монографияни ава. Гамид Гулагмедовичан гзаф йисарин гьакьисагъ зегъмет Ватанди «Знак почета» ордендал кьейднава.

РД-дин культурадин министр – Ахцегъа

Са кьадар вахт идалай вилик, Гьукуматдин делегациядин составда аваз Ахцегъ райондиз Дагъустандин культурадин министр Зарема Бутаева мугъман хъана. И вахтунда муниципалитетдин культурадин, спортдин, жегилирин политикадин ва туризмдин рекъай Управленидин начальник Кь.Гьаниевадихъ галаз санал ам Ахцегърин культурадин КIвал капиталныйдаказ ремонт авунин рекъай кIвалахар физвай гьалдихъ галаз таниш хъана. Кьейдин, вич гьеле яргъал тир 1928-йисуз эцигнавай РДК-дин дарамат сифте сефер яз цийи хъийизва. Ремонтдин кIвалахар «Культура» милли проектдин сергъятра аваз тамамарзава.

Чкадал атай чIавуз министрди суьгъбет авурвал, алай вахтунда фялейри полар ва потолокар чукIурзава ва кьав цийи хъийизва. Ремонтдин кIвалахар куьтягъ хъайидалай кьулхъ райондин культурадин КIвале административный дараматар, келдай зални галай библиотека жеда. Ина гьакI аялрихъ галаз кружокра кIвалах тухунни фикирдиз кьачунва. Объект ишлемишиз вахкайдалай кьулхъ вичи агъзур квадратдин метрдилай гзаф майдан кьунвай РДК-да 330 чка авай тамашачийрин зал жеда. Ана культурадин гьар жуьре серенжемар кьиле тухуда ва фильмаяр кьалурда. Культуратдин серенжемар райондин яратмишдай асул коллективри: «Парвили» ашукурин ансамблди, фольклордин «Тури» ансамблди, И.Шамхалован тварунихъ галай халкъдин театри, халкъдин алатрин ансамблди иштиракда. Ида-

лайни гьейри, райондин Культуратдин КIвалин патав гвай чкаярни кьулайдиз туькIурдайвал я.

Культуратдин КIвализ тамашайдалай кьулхъ республикадин культурадин министр З.Бутаевадиз ина кIвалахзаай фялейриз са жерге теклифар гана ва абурал кIвалахар йигин еришралди тамамарун тапшурмишна. ИкI, кутIуннавай контрактдихъ галаз кьадайвал, и чка алай йисан 31-октябрдиз ишлемишиз вахкун лазим я. Муниципалитетдиз мугъман хъайи вахтунда Зарема Бутаевадиз гьакI адетдин культурадин Централни кьил чIугуна. Ада инин кьуллугъчийриз гьакьисагъвилелди зегъмет чIугунай ва халкъдин культурани искусство хуьнин кардик чпин зегъметдин пай кутунай рикIин сидкьидай чухсагъул малумарна. Ада гьакIни лезги халкъдин этнокультурадин ирс вилик тухунихъ ва машгър авунихъ ракъурнавай проектрин ва яратмишунин инициативайрин тереф хуьз вич гьазур тирдакай лагъана.

Информация об изменениях, внесенных в административный Кодекс РД

Ф.МАХМУДОВ,
ответственный секретарь
административной комиссии
МР «Ахтынский район»

Уважаемые жители Ахтынского района! Народным Собранием Республики Дагестан от 26.05.2022г. внесены изменения в Кодекс Республики Дагестан об административных правонарушениях. Главу 3 дополнили статьей 3.13. Согласно статье 3.13 (**нарушение требований по обеспечению и повышению комфортности условий проживания граждан, поддержанию и улучшению эстетического состояния территории муниципального образования**) за нарушение требований, установленных нормативными правовыми актами органов местного самоуправления, выразившихся в:

- не выполнении работ по уборке территорий общего пользования, а именно: подметание и сбор мусора, уборка и вывоз опавшей листвы, порубочных остатков деревьев и кустарников, уборка грунтовых наносов, снега, лицами, ответственными за проведение таких работ;
- не выполнении работ по уборке территорий общего пользования, не входящих в состав общего имущества многоквартирного дома, а именно: подметание и сбор мусора, уборка и вывоз опавшей листвы, порубочных остатков деревьев и кустарников (крязи, ветви), уборка грунтовых наносов, снега, лицами, ответственными за проведение таких работ;
- не принятии собственниками, иными законными владельцами нежилых зданий, строений и со-

оружений или уполномоченными ими лицами мер по очистке кровель, карнизов, водостоков, навесов (козырьков) от снега, наледи, сосулек;

– загрязнении транспортными средствами или прицепами к ним территории общего пользования во время их стоянки, обслуживания или ремонта, а также мойке транспортных средств, сливе топлива, масел и иных горюче-смазочных материалов в указанной территории, в канализационные и ливневые сети;

– неисполнении требований по надлежащему содержанию фасадов и ограждающих конструкций зданий, строений, сооружений и их элементов (за исключением жилых домов и (или) жилых помещений), если указанные действия (бездействие) не образуют состав правонарушения, предусмотренного Кодексом Российской Федерации об административных правонарушениях, **влечет наложение административного штрафа на граждан в размере от одной до пяти тысяч рублей; на должностных лиц – от десяти до двадцати тысяч рублей; на юридических лиц – от двадцати до тридцати тысяч рублей.**

Нарушение санитарных правил и правил по благоустройству территорий сельских поселений могут повлиять на комфортность условий проживания граждан и на возникновение инфекционных заболеваний среди населения.

В связи с вышеизложенным просим граждан соблюдать правила по благоустройству сельских поселений, содержать наш район в чистоте и порядке.

Чун къадим алпанрин невеяр я!

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

24-июлдиз къадим Дербент шегьерда «Кавказдин Албаниядин халкъар: тарих ва гилан гъакъикъат» тIвар алаз илимдинни тежрибадин 1-конференция эверна. Адан тешкилатчиар: Тула шегьерда Дагъустандин халкъарин культурадин Центрдин (ЦКНД) председатель Ризван Максимов, педагогикадин илимрин кандидат, тарихчи ва лингвист Шамиль Халилов, Оренбургда Борч хуьруьн диаспорадин председатель Шакир Давудов, Ставрополь шегьердин думадин депутат Казбек Агъаларов. Грэпплингдай дуьньядин чемпион, Сахалинда пагъливанрин «Ахмат» клубдин вице президент Явер Межидов.

Иштиракчиар: винидихъ тIварар къурбурулай алава - цийи технологийрин рекъай Халкъарин арадин академиядин академик, экономикадин илимрин доктор, «Пензадин завод Автомедтехника» ГП-дин директор, лезгийрин илимдинни культурадин деятельрин ассоциациядин председатель Букар Гьамидуллаев, физикадинни математикадин илимрин кандидат, доцент Мегьамед Султанов, журналист ва политолог Ханжан Къурбанов, Дербент шегьердин карчи Рамазан Къулиев, филологиядин илимрин доктор, ДГУ-да чIаларин кафедрадин профессор Узлипат Гьасанова, ДГУ-дин магистр Нури Кимпаева, физикадинни математикадин илимрин кандидат ДГТУ-да ПМИИ кафедрадин заведиш Тамилла Исабегова, краевед ва лингвист Манаф

ийкъалдини адан тайифаар – лезги чIалан дестедин халкъар сад хъийиз жезвач. Чун къадим алпанрин тайифайрин невеяр хъунал, алпанрин кхьинар – палимпсестарни эпиграфиядин материалар кье лезги чIалан бинедаллаз дешифровка ийиз ва кIелиз, халкъдин къагъриманвили «Шарвили» эпосдин суварар ва ихътин ватанпересвили межлисар киле тухуз алакьунал чна дамахзава. Халкъдин къисметдин гъатта мусибатдин вакъийаризни даяейриз килиг тавуна, чи рагъметлу бубайрилай хайи чIал, культура, адетар хвена чав агакъариз хъана. Кье чи ве-зифа-буржи и девлетлу ирс акъалтзавай несилриз тун, жегъилар ватанпересвили руьгъдаллаз, бубайрин баркаллу крарилай чешне къачуз тербияламишун я.

Агъадихъ чна куь фикирдиз, чи газет кIелзавай гъурметлур, лап куьрелди элквей столдихъ рахай бязи юлдашрин фикирар гъида.

Казбек Райзудинович Агъаларов: - Эхиримжи 33 йисуз зун Ставрополда яшамиз жезватIани, гьамиша хайи Ватандихъ, халкъдихъ рикI куз, жувалай алакьдай куьмекиз алахъзава. Къилди къахуртIа, Ярагърин хуьре чи зурба алим, Кеферпатан Кавказда мюридизмин бине кутур, Дагъустандинни Чечнядин имамрин муаллим, накшбанд тарикъатдин муьршид, шейх Ярагъ Мегьамедан (ам

манада лезгийринди тир. Чав агакънавай чIалан тарихдин материалар – алимри гъикъван алахъунар ийизватIани, маса чIаларал къил акъудиз тежезвай палимпсестарни эпиграфияр – за Кавказдин Албаниядин къетIен алфавит арадал хъуналди, лезги чIалан Ахцегъ нугъватдал (масабурув гекъигай, и нугъват са артух дегиш тахъана ама) кIелзава.

Узлипат Усмановна Гьасанова: - Дагъустандин культурада сад-садаз акси гъар жуьре фикирар авай месэлайрикай сад ина гъаф чIалар хъун я. Фад алатай са девирда Кавказдин къадим сад тир чIал автохтонный чIаларин пуд хизандиз – дестедиз пай хъана: абхазринни адыгрин, картвелрин (гуржийрин), рагъэкъечIдайпатан халкъарин - чIаларин къадардал гьалтайла чун акатзавай виридалайни чIехиди тир нахско-дагъустандин хизан. Чпиз кIел-кхьин, литература авай 14 чIал ава. Алимри гъар жуьре методикайрай 36, 40, анжах са хуьре ишлемишзавай арчинский, гинухский, гунзетскийбурни кваз гъатта – 50 чIал гьисабзава. Шак алач, вири Дагъустандин чIаларни диалектар умуми Кавказдин са дибдилай арадал къезва, яни чи вири чIалариз генетикадин жигъетдай мукъва умуми фонд ава. Кье дагъустандин вири чIалара са мус ятIани вичин къадим са чIалай атана амукънавай (маса чIаларай къабулнавайбур квачиз) 300-500 гаф гьисабзава. Ида чун бинедилай са чIал авай са халкъ тирдан гъакъиндай шагъидвалзава. Кье чи алимрин ва халкъарин вилик Дагъустандин милли чIалар хуьнин жавабдар буржи акъвазнава. Гъавилий халкъдин сиверай фольклор кIватIиз (вахт физва, пака информаторарни амукъдач), чпиз кхьинар аваир гъвечIи чIалар хуьз тади авуна кIанда. Чна ДГУ-дин чIалан кафедрада чи гъвечIи чIалар ахтармишунин ва хуьнин мураддин план туькIуьрнава, къайтагъринни урусрин

ва: - Кавказдин Албаниядин тарихдин (сергъатрин, тайифайрин, чIаларин...) гъакъиндай гъеле и уьлкведикай сифте малуматар гайи Страбоналайни «Албанрин тарих» кхъей Моисей Каланкатуйскийдилай башламишна гъуьжетар акъвазвавач. Чи аямдал къеветалди I асирда арадал атай (бязибуру III асир къалурзава) зурба пачагълугъ чи аямдин V асирда чIкизва. И девирда ана 3 дин дегиш хъана..., - а уьлкведин тарихдикай итижлу суьгъбетна алимди.

Филологиядин илимрин доктор **Мариза Ибрагъимова** лезги чIаларин классификациядин къайдайрикай рахана. «Халкъди чпин яшайишда лап гъаф ишлемишзавай 100 гафуникай 60-далай артух гафар туьш жезватIа, абур лап мукъва чIалар – халкъар я. И жигъетдай, месела, лезги, агъул ва табасаран чIалар лап мукъва я», - къилди къахуртIа лагъана ада.

Конференциядал гъакI машгъур публицист ва политолог **Ханжан Къурбанов**, Борч хуьруьн тарих ахтармишунал алахънавай карчи, меценат **Шакир Давудов** (ада вири дуьньядиз чIанвай 12 507 кас вичин хуьруьнвиар жагъур хъувунва!), «Фиярин хуьруьн тарих» кхъенвай карчи **Герман Мамедъяров** ва маса юлдашар рахана. Абурун вирибурун фикирар саки сад тир: ватанпересвилини, сада-садаз гъурметунин ва къуватар тупламишна алахъуналди чна, къадим Кавказдин Албаниядин невейри, милли чIалар, культура, бубайрин хъсан адетар жезмай къван хъсандиз ахтармишна, хвена абур гележегдин несилрив агакъарна кIанда.

Эхъ, чи алимрин ва общественный деятельрин иштираквал аваз киле тухузвай ихътин мярекатри, гьелбетда, халкъдиз вичин тарих чириз, виликди физ куьмекзава. Алимриз лагъайтIа, им илимрин кIвалахрал рикIивай машгъул жадай, къилди къахуртIа, лезги халкъдин тарихдин къенин ийкъалдини чаз авачир

Ибеев, боксдай дуьньядин чемпион, РД-да боксдин федерациядин президент Гьабиб Аллагъвердиев, теологиядин илимрин доктор Мурад Садыков, Махачкъалада РГЭУ (РИНХ) - дин директордин заместитель Исрафил Муфталиев, РАН ДФИЦ-да филологиядин илимрин доктор Мариза Ибрагъимова, тарихдин илимрин кандидат, ДГПУ-да правоведениедин кафедрадин доцент Хаджигат Жалилова...

Элквей столдин къайдада киле тухвай и мярекат, адан тешкилатчиарни иштиракчиар тебрикуналди ва мурад-метлеб тайинаруналди, Ризван Максимов ачухна. «Чун, дагъустанвиар, са бинедилай атанвай, къени гъаф умумивилер авай са халкъ я. Гележегдин лайихлу яшайишни саналди хъана, чун еке агалкъунрихъ, мурадрихъ агалкъда. Чун я садан чилер къаз, я государственность кIанз алахънавач. Кавказдин Албания уьлкведин тайифайрин невеяр тир чаз, Дагъустандин стха халкъарин садвал мягъкемариз, жуван халкъдин тарих чириз, хайи чIал хуьз кIанзава», - лагъана ада.

Къейдин, Кавказда чIехи ва къадим халкъарикай сад тир лезгийриз гъеле 2000 йис идалай вилик вичин государство, кIел-кхьин, халкъдин сеняткарвилер, культура, гъатта халкъдин къагъриманвили «Шарвили» эпос авай. Амма дуьньяда вири физва, дегиш жезва. Чи аямдин 7-асирдилай арабринни маса чIехи халкъарин таъсирдик кваз Кавказдин Албания уьлкве, гъайиф хьи, чIана ва къенин

1771-йисуз Юкъван СтIалдал дидедиз хъана ва 1838-йисуз рагъметдиз фена, Согратда кучуднава) тIварунихъ галай зурба мискIин эцигна. За жуьв дагъустанви хъунал дамахзава. Заз Дагъустандин вири халкъар пара кIанда. Чи умуми кIвал тир Дагъустанди Россиядин Федерациядин ктурулушдик кваз цуьк акъудун, чи халкъарин тарихар, чIалар ахтармишна хуьн зи мурад я. И кар гъар са дагъустанвидин намуслу, ватанперес зегъметдилай аслу я.

Мегьамед Ражабович Султанов: - За жуван саки вири уьмуьр гъурбатда акъудна, гила 80 йисан яшдаваз хайи ватандиз хтанва. Алим яз, уьмуьрдин эклуь-цуру акунвай кас яз, общественный крарикай хкечIавач, жуван вири чирвал, тежриба галатун тийижиз хайи халкъдин рекъе эцигиз алахънава. Чун гъар сад вичин халкъдин векилар яз, Дагъустандин халкъарин тарихдин, культурадин, чIалан месэлайрив акъалтIай жавабдарвилелди эгечIна кIанда. Анжах гъа тегьерда чавай чи яшайиш хъсанариз, жегъилар дуьз тербияламишиз, къадим тарих чириз ва милли чIалар гележегдин несилрив агакъариз жада.

Шамиль Рустамович Халилов: - Алимри тестикъарзавайвал, къадим Кавказдин Албания уьлкведа 26 тайифа ва гъакъванни чIалар-нугъватар авай. Гъеле вири тайифаар тайинаризни хъанвач. Ахтармишунрай тестикъ жезвайвал, а уьлкведин чIал икъван гагъда гьисабзавайвал, удинринди ваь, гафунин гегенш

разговорник акъуднава, Дагъустандин халкъари чIалар сад-садаз гекъигунин словаррал кIвалахзава ва икI мад. Ихътин кIвалахар тавуртIа, пака къквед-пуд несилдилай чи гъаф чIалар квахъда.

Хаджигат Музафировна Жалило-

академический ктаб яратмишдай мумкинвал - себей я. Кылинди, Кавказдин словарин уьлкведин ирс кье политикадин спекуляциядикай яргъа жен. Тарихдин илим политикадин вакъийарин таъсир-себейрик квачиз вилик тухвана кIанда.

Чеперин хуьруьн музейда

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Чеперин хуьре са мярекатдилай кьулухь Варидин Шагбанова, ада 1989-йисалай инихь хуьруьн культурадин КВалин директорвиле кВалахзава, чаз хуьруьн музейдиз теклифна. Хуьруьн музей, адаз халкъдин милли культурадинни адетрин центр лагьайтлани жеда, СДК-дин куьгъне дараматда ава. Им са мертебадин секуь кваз эцигнавай кванцин мягъкем дарамат я. Яргъи, гуьтлуь дегълиз, адет тирвал хуш кваз туьклуьрнавай полдин тамашачийрин зал (ацукьдай иски скамейкаяр са пипле кВатлнава), кутугай сегъне ава. Ам 1954-йисуз хуьруьн хипехъанвили Карл Марксан тВарунихь галай колхоздин (председатель Ярали Яралиев тир) такьатрихь эцигна. СССР чкИдалди кино-концерт, хуьруьн культурадин уьмуьрдин гьар жуьре мярекатар тешиклзавай гурлу чка гуьгъуьнай яд атлай регъв хьиз амукьна.

– Культурадин КВалин директорвиле кВалахиз хьайи сифте йисара хуьре жемят кьалин тир, культурадин серенжемар пара авай. Кими-эксиквилер туьклуьр хьийиз, райондин ва республикадин мярекатрани иштиракиз, зун ашкъи-гъевесдивди алахъзавай. Гьа члавуз за «Чеперин дагълар» тВар алаз жуван хизандин ансамблин тешиклна. Авайвал лагьайтла, хизандин ансамбль чаз фадлай авайди тир, за давамар хьувуна. Рагъметлу Амруллагъ бубадини (ам хьсан музыкант, далдамчи тир) чун – аялар халкъдин милли музалаатар ягъиз вердишарна, хуьре хизандин сифте ансамбль яратмишна. Рикел алама, хуьруьнбуру гьатта чпин мехъерикни, маса шад межлисрикни теклифиз, райондин ва республикадин мярекатрани иштиракиз, чун машгур хьанвай. Гила гзаф жегъилар шегъерихь алатиз, хуьре жемят тлимил хьанватлани, календардин сувариз талукъ тир мярекатар за жувалай алакьдайвал кьиле тухузва, – суьгъбетзава Варидин Шагбанова.

Хизандин ансамбдилай ихтилат кватайла кьейдин, алай вахтунда Варидинан хизандай са шумуда культурадин хиле устад пешекарар яз кВалахзава. Хизандин кьил вич хьсан члагъанчи, адан уьмуьрдин юлдаш Назлу районда машгур манидар я. Хва Асланжиди Махачкъала музучилище, Нальчикда искусствойрин институт акьалтларна, республикадин халкъдин милли алатрин оркестрдин

солиствиле кВалахзава. Муькь гада ва рушни хуьре хьсан музыкантар я.

– Варидин стха, дагъдин хуьре культурадин хиле важиблу кВалах кьиле тухунай, жемят культурадиз шерик авунай вун пара къадар сагърай. Чаз вуна тешиклнавай хуьруьн музейдилай ихтилатна кВанзавай.

– Эхиримжи йисара хуьруьн клубдиз инсанар техкъевез (дугъри я, ана чимивал, девирдин истемешунрив кьур кьулай шартлар авач), акурла, культурадал рикI алай инсан яз, завай кьайгъусузвализ хьанач. Жуван хизандин куьмекдалди къадим хуьруьн тарих, материалринни

алатрин ва руьгъдин культура, ирс квахъ тавун патал клубдин залда куьгъне къаб-къажак, кьилди ксарин архиврин документарни ши-

килар, гьиле гьатай кван куьгъне маса шейэр ва тарихдин делилар кВатлиз эгечлна. И кар акурла, хуьруьн жемятдини гьил гекъигна, пара къадар сагърай. Нетижада кьуд-вад йисан кьене культурадин КВал акваз-такваз хуьруьн девлетлу музейдиз, милли культурадинни адетрин центрдиз элкьвена. Алай вахтунда ина 600-ев агакъна надир экспонатар ава. Патарай кхвезвай хуьруьнэглияр, мугъманар музейдиз тамаш тавуна хьфидач. Абуруз пара бегенмиш я ва бязибуру чпин хушуналди цийи-цийи экспонатари (чи куьгъне кВалера ишлемиш техийиз гадарнавай абур авачиз туш) гъизва.

Чеперин музей гьакьикъатдани халкъдинди хьанва, вучиз лагьайтла адан ядигарар, экспозицийрин фонд жемятдин хушуналди тир умуми кьуватралди арадиз кьвезва. Са залда хуьруьн къадим тарихдинни культурадин шагъидар тир шейэр кВатI хьанва. Алатай са шумуд асиррилайни несилрлай амай надир шейэр: хуьруьн майишатдинни яшайишдин алатар, гьилин-туплун сеняткарвилерин ядигарар, кВалин къаб-къажак, кьилди ксарин хьуси затлар, документар... Гьардаз вичин тарих,

къисмет авай абурал гьар садал фикир желб жезва. Музейдин тафаватлувал – ина гьар са шейиниз гьиле кьуна килигдай, ахтармишдай мумкинвал ава. ИкI, кьвезвайбур гуя чкадин чан алай тарихдиз шерик жезва.

Сугул музейар жедач, музейшикарни экскурсоводар сугулбур хьун мумкин я лугъуда. И жигъетдай Чеперин музейдин сагъиб Варидин Шагбанов, халкъ патал ада къачузвай зегъмет тарифуниз лайихлу я. Музейдин кВалахдилай, итижлу гьар са экспонатдилай рикIиз таъсирдай тегъерда итижлуз суьгъбетзава, баркалла!

Гьакьикъатдани, хуьре музей – лап важиблу кар я. Им чи милли тарихдихь, культурадинни гьилин туплун сеняткарвилерихь, бубайрин баркалла адетрихь галаз таниш жедай, халкъдин руьгъдинни материалрин ирсиниз гьуьрметдай, жегъилар ватанпересвилин руьгъдаллаз тербияламишдай надир чка я. Ина аялрихь галаз тарихдин тарсар, классдилай кьечепатан серенжемар, гьакI хуьруьн машгур ксарихь галаз гуьруьшар кьиле тухунни кутугнава. Деклени чи гьар са хуьре са музей жен! Гьадалайни вилик, гьелбетда, хуьре культурадин КВални кВанда. Чеперин хуьруькай рахайтла, ина музейдиз кьилди са чка тайинарунин, я туш цийи кьилелай эцигунин важиблувал ава. Культурадин КВал капиталныйдаказ ремонт хьувуна, ам вичин метлеба кардик кухтаз хьанайтла ажеб тир.

Будьте бдительны!

Ахмед АХМЕДОВ,
начальник районной
пожарной части №50

Практически всегда палы травы происходят по вине человека. Сухая растительность может легко воспламениться от оставленного без присмотра костра, непотушенной сигареты или случайно брошенной спички. Оказавшись в зоне природного пожара, следует сообщить об этом по телефонам со стационарного "101", с мобильного или "112".

Если пламя подобралось к вашему участку близко: эвакуируйте всех членов семьи, которые не смогут оказать вам помощь. Также уведите в безопасное место домашних животных: немедленно позвоните в пожарную охрану, назвав адрес пожара, место его возникновения и свою фамилию; закройте все наружные окна, двери, вентиляционные отверстия; наполните водой ведра, бочки и другие емкости, приготовьте мокрые тряпки – ими можно будет гасить угли или небольшое пламя. Если пожар не угрожает Вашей жизни, постарайтесь потушить его подручными средствами; при приближении огня обливайте крышу и стену дома водой. Постоянно осматривайте территорию двора, чтобы не допустить перехода пламени на участок.

В жаркое засушливое лето лучше не разжигать костры, особенно с применением горючих жидкостей. Также запрещается курить сигареты и трубки, поджигать спички, использовать пиротехнику, стрелять из огнестрельного оружия; оставлять на природе в местах отдыха обтирочный материал, который был пропитан горючими веществами; заправлять баки работающих двигателей топливом, пользоваться техникой с неисправной системой подачи топлива, а также курить или пользоваться огнем поблизости от заправляемых машин; оставлять бутылки, стекла и прочий мусор, особенно на солнечных полянах; в полях выжигать траву и стерню.

Нередко виновниками пожаров в этот период становятся дети. Уделите внимание детям. Проводите с ними разъяснительные беседы, что спички детям не игрушка, что нельзя бросать в костер незнакомые предметы, аэрозольные упаковки. Внушайте им, что от их правильного поведения порой зависит их собственная жизнь.

Внимание, вакансия!

В редакцию МБУ Ахтынской районной газеты «Цийи дуьнья» (Новый мир) требуется корреспондент.

Если вы ответственный, энергичный, коммуникабельный человек с высшим образованием и знанием родного языка, то, возможно, это ваш шанс проявить себя и найти интересную творческую работу в дружном коллективе на благо родного края.

По всем интересующим вопросам обращаться по телефону: **8 988 654 58 48.**

Цийи дуьнья

(Новый мир)

Учредитель:

Администрация

Ахтынского района

Республики Дагестан

Главный редактор

Д.Ш.ШЕРИФАЛИЕВ

Газета перерегистрирована Управлением федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по РД 22 января 2019 г. Регистрационный номер ПИ № ТУ 05-00401.

Позиция редакции может не совпадать с точкой зрения авторов, которые несут ответственность за достоверность и объективность предоставленных для публикации материалов. Рукописи не рецензируются и не возвращаются. При перепечатке ссылка на «Новый мир» обязательна.

Адрес редакции и издателя:
**368730, РД, Ахтынский район,
с. Ахты, ул.Герейханова, д.33.**

Телефон главного редактора
8(988)-654-59-49

Электронная почта газеты:
newworld1928@mail.ru

ИНДЕКС 63312

Газета «Новый мир» отпечатана в
ООО «Типография-М» по адресу: г.Дербент,
ул.С.Курбанова, 25. Электронная версия газеты
на сайте www.akhty.ru

По вопросам качества печати обращаться
в типографию ООО «Типография-М»

Время подписания в печать по графику 14.00.

Подписано в печать 14:00

Газета выходит 52 раза в год.

Тираж 1485 экз.

Заказ №